

JSOU OPRAVDU SLOVÁCI „EMOČNĚJŠÍ“ NEŽ ČEŠI? SONDA DO EMOCIONALITY ČESKÝCH A SLOVENSKÝCH VYSOKOŠKOLÁKŮ

IVA POLÁČKOVÁ ŠOLCOVÁ

Psychologický ústav AV ČR, Praha

PETER TAVEL

OUSHI, Univerzita Palackého, Olomouc

PETER KOLARČIK

KISH, UPJŠ, Košice

ABSTRACT

Are Slovaks really “more emotional” than Czechs? The probe into emotionality of Czech and Slovak undergraduates

I. Poláčková Šolcová, P. Tavel, P. Kolarčík

Objectives. The primary objective of the study was to verify the stereotype that Slovaks are “more emotional” than Czechs. In the present paper authors compared the emotionality of Czech and Slovak undergraduates: study focused on the frequency of experienced emotions and on the preferred strategy of emotional expression. Authors assumed that the samples of Czech and Slovak undergraduates would not differ in terms of frequency of emotions but that they would differ in terms of their regulatory strategies.

Sample and settings. The Czech (N = 107) and Slovak (N = 144) undergraduates recorded emotional valence, frequency of their emotional experience and their preferred expression of the emotion into a specific questionnaire (an inventory of 80 emotions obtained in previous investigations).

Statistical analysis. The collected data was processed based on the average frequency of responses for each emotion. For the comparison of Czech and Slovak frequency of experienced emotion, authors used the t-test for two independent samples and to compare the expressive strategies the chi-square test for comparing the observed and expected values. For the correla-

tion of emotions, authors used the nonparametric Spearman rho correlation coefficient.

Results. The results have shown that the emotional connotations are predominantly similar in both samples; however analyses found different connotations for the emotion of pride, which correlated more strongly with negative emotions rather than positive in the Czech sample. Students in the Slovak sample experienced emotions slightly more often than Czech respondents. The samples differ significantly in terms of emotion regulation: the Slovak undergraduates express emotions more openly as compared to Czech students who often deamplify their emotional expressions.

Study limitations. The limitations of this study are the facts that the samples were not representative and that the Slovak undergraduates were not involved in the construction of the used inventory of emotions.

key words:

Czechs,
Slovaks,
emotions,
emotion regulation

klíčová slova:

Češi,
Slováci,
emoce,
regulace emocí

Došlo: 7. 12. 2012; I. P. Š., Psychologický ústav AV ČR, Hybernská 8, 110 00 Praha 1; e-mail: polackova@praha.psu.cas.cz

Tato studie vznikla jako součást projektu OP VK (SODEZZ; Sociální determinanty zdraví u sociálně a zdravotně znevýhodněných a jiných skupin populace; CZ.1.07/2.3.00/20.0063) a odpovídá záměru RVO 68081740.

Jsou Slováci opravdu „emočnější“ než Češi, jak se občas mezi lidmi říká, anebo se jedná o nepřiléhavý stereotyp? To je otázka, která nás inspirovala k uskutečnění této studie. Již podle práce Jurovského (1943) Slováci prožívají emoce častěji oproti jiným národům, jsou emočnější a reaktivnější a jejich emoce proměnlivější. I Stavěl (1982) hovoří o slovenské impulsivitě. Z mezikulturního osobnostního srovnání vyplývá, že Slováci jsou oproti Čechům extravertnější (Hřebíčková et al., 2002), což s sebou nese i tendenci k větší expresivitě (McCrae, Costa, 1999). A jací jsou z hlediska emocionality Češi? Z rozhovorů s cizinci o Čechách se dozvídáme, že Češi jsou upřímnější než jiné evropské národy, neumějí se usmívat, jsou přátelští, ale uzavření, jsou chladnější a vytvořit si s nimi vztah trvá déle (Soudková, Soudek, 2008), jinak jsou klidní, slušní, rezervovaní (Ryšavá, 2004). Ve výzkumné studii pětifaktorové struktury osobnosti Hřebíčkové et al. (2002) se ukázalo, že Češi jsou ve srovnání se Slováky neurotičtější a přívětivější. Češi naproti tomu autostereotypně považují sami sebe za osoby málo přívětivé a nepříliš družné (Hřebíčková, Kouřilová, 2012; Kouřilová, Hřebíčková, 2009) a z mezikulturní studie Terraciana et al. (2005) vyplývá, že Češi vidí sami sebe jako nejméně přívětivé v porovnání s dalšími téměř padesáti kulturami. V této studii se budeme zabývat emocionalitou z hlediska četnosti prožívání emocí a z hlediska regulace projevu emocí u souboru Čechů a Slováků, dvou národů, které pojí historie, několik desetiletí života v jedné federaci, národů, které dodnes mají tendenci říkat si „bratři“.

Lidské emoce (a potažmo emocionalita člověka) jsou syceny a tvarovány kulturou¹ a mezi jednotlivými kulturami a etniky je v afektivitě mnoho rozdílností i podobností (Bond, 1993; Kitayama, Mesquita, Karasawa, 2006; Mesquita, Frijda, 1992). Ortony a Turner (1990) shrnují, že obvyklými argumenty, které podporují předpoklad určité míry univerzality emocí, jsou, že některé emoce: a) se zřejmě vyskytují ve všech kulturách, b) mohou být rozpoznatelné u vývojově vyšších živočichů, c) jsou spojeny s charakteristickým výrazem v obličeji a d) zvyšují pravděpodobnost přežití jedince. Z hlediska mezikulturních (tentokráté pocitových) shod Wierzbicka (1999) dodává a (my z jejího výčtu vybíráme), že ve všech kulturách a) mají způsob, jak připisovat sobě i ostatním pocity, b) některé pocity popisují jako pozitivní a jiné jako negativní a další jako ani pozitivní ani negativní, c) mají pocity spojené s myšlením (například vina, vztek) a s tělem (např. hlad, bolest) d) mají výrazy pro projev emocí a pocitů (např. smích či pláč) a e) lidé umějí popsat svoje pocity prostřednictvím pozorovaných tělesných změn.

Kultura je však i zdrojem mnohých rozdílností v afektivitě, z nichž některé jsme zmínili už v našich dřívějších příspěvcích (Poláčková Šolcová, Slaměník, Lukavský, 2008; Poláčková Šolcová, Matsumoto, 2013). V mezikulturních lexikálních srovnáních docházejí výzkumníci často k závěru, že různé jazyky zcela postrádají slova pro jednotlivé (a někdy i tzv. primární) emoce - například Tahit'ané nemají výraz pro emoci smutku (Levy, 1973), australští domorodci v jazyce burarra nediferencují mezi významy slov stud a strach - je to pro ně tatáž emoce (Hiatt's, 1978, podle Wierzbicka, 1986). Jsou kultury, ve kterých jazykově nerozlišují mezi kategoriemi „myšlení“ a „cítění“ (tedy mezi kognicí a afekcí) např. malajští Chewongové (Howell, 1981, podle Wierzbicka, 1999; Russell, 1991). Pokud neexistuje v určité kultuře lexikální výraz pro konkrétní emoci, co to však znamená? Že pro danou kulturu nemá (nebo doposud neměla) emoce význam, a proto nemá jméno? V souvislosti s českým jazykem

¹ Pojem kultura můžeme jednoduše vymezit jako informační, interpretační a významový systém, který je žit, udržován a předáván z generace na generaci (Matsumoto, Hwang, Yamada, 2012).

a emocemi je ve světě (nejen mezi odborníky na emoce) velmi známé české slovo „lítost“, které s ohledem na to, jak jej vymezil (a nezáměrně do vědy vnesl) spisovatel Kundera (1981), údajně nemá překlad do jiného jazyka.

„Lítost je české slovo nepřeložitelné do jiných jazyků. Označuje pocit nesmírný jak roztažená harmonika, pocit, který je syntézou mnoha jiných pocitů: smutku, soucitu, sebevýchitek i stesku. První slabika toho slova, pronesená s přízvukem a dlouze, zní jako nářek opuštěného psa.

Za jistých okolností má však lítost význam naopak velmi zúžený, zvláštní, přesný a jemný jak ostří nože. Hledám pro něho rovněž marně obdobu v jazycích, i když si neumím představit, jak bez něho může vůbec někdo rozumět lidské duši. (...) Co je tedy lítost? Lítost je trýznivý stav probuzený pohledem na náhle odkrytou vlastní ubohost.“ (Kundera, 1981, s. 49 a 50).

Ačkoliv v angličtině je nejméně sedm podobných výrazů vyjadřujících emoci podobnou lítosti (sorrow, regret, remorse, sympathy, grief, pity atd.), ani jediný se významově neshoduje s významem slova lítost v češtině². Podobně těžko přeložitelný do angličtiny a dalších jazyků je slovanský výraz stesk, stýskání, ruský výraz toska, polský tesknie atd. (viz Wierzbicka, 1986, 1999). Někdy jsou „nepřeložitelné“ afektivní pojmy dokonce považovány za centrální rys a hodnotový substrát celé kultury: např. řecký pojem *philotimo* znamenající nejvyšší ze všech ctností, slovo, které v sobě obsahuje pocity cti a hrdosti, morálky a etiky spojené a odvozené od péče, lásky a respektu vůči druhým (Berry et al., 2002; Triandis, 1972). Zůstaneme-li u „chybějících afektivních slov“ a našich cílových skupin, tak Češi oproti Slovákům např. postrádají vztahový afektivní výraz „lúbit“, který významově stojí kdesi poblíž silné náklonnosti (mít rád) a nejhlubší lásky (milovat) - čeština bohužel nedisponuje takovým mezistupněm a Češi musí při hodnocení kvality svých vztahů volit pouze mezi dvěma jakostmi náklonnosti - „mít rád“ a „milovat“. Slováci oproti Čechům zas na oplátku například postrádají výraz pro stesk a stýskání.

V rámci afektivních procesů a emocí lze dále identifikovat kulturní rozdíly v dalších zásadních oblastech, jakou je např. **emoční valence**, neboli v obecné rovině reprezentace míry pozitivivity či negativivity každé emoce. Konkrétně např. stud je v individualistických kulturách řazen spíše k negativním emocím, zatímco v kolektivistických kulturách patří k emocím obecně spíše pozitivním: poukazuje na jedincův prožitek sociální angažovanosti a ohledu, na snahu být lepším člověkem, jednat s větší odpovědností v budoucích interakcích, na schopnost sebekritiky apod. (Mesquita, Karasawa, 2004). Některé studie (Bagozzi, Wong, Yi, 1999; Heine et al. 1999) upozornily, že kultura ovlivňuje i samotný **vztah mezi pozitivními a negativními emocemi**. V evropské západní tradici bývá patrnější tendence chápat a interpretovat pozitivní a negativní prožitky jako protichůdné a vzájemně méně slučitelné (buď jsem šťastný anebo nešťastný). Naproti tomu východoasijské kultury prožívají „protikladné“ afektivní jevy dialekticky (mohu být zároveň šťastný i nešťastný) - ve vzájemné harmonii (Bagozzi, Wong, Yi, 1999; Kitayama, Markus, Kurokawa, 2000; Mesquita, Karasawa, 2004; Peng, Nisbett, 1999; Spencer-Rodgers et al., 2004). Zatímco korelace mezi frekvencí pozitivních emocí a negativních emocí je silně negativní v západních zemích (USA, Austrálie), je nápadně méně negativní a někdy dokonce pozitivní ve východoasijských „dialektických“ zemích (Schimmacka, Oishiho, Dienera, 2002).

Je evidentní, že porovnávat kultury z hlediska emocionalita je velmi obtížné: emocionalita se vztahuje k dimenzím a kvalitám emocí, jakými jsou četnost prožívání emocí, emoční intenzita, trvání, prožitková i obecná (reprezentativní) valence, behaviorální, kognitivní, sociální regulace emocí ad. My jsme si pro sondu do emoci-

² Slovenština disponuje a používá slovo *lútost* a význam slovenské *lútosti* je totožný s tím, jak jej česky vyjádřil Kundera.

onality u českých a slovenských studentů vybrali rovinu **četnosti prožívání emocí** a rovinu **expresivní regulace emocí**³. Otázka na četnost afektivních prožitků, kterou pokládáme v předložené studii, poukazuje na subjektivně hodnocenou afektivní reaktivitu jedince, a tedy na skutečnost, jak často se dotazovaný člověk domnívá, že prožívá tu kterou emoci. Výpovědi o afektivních zkušenostech jsou založeny nejenom na skutečnostech, které jsme reálně prožili, ale rovněž na tom, jak se známe, jaké máme sebepojetí a představu o sobě (Robinson, Clore, 2002b). To, z čeho čerpáme při odhadu četností afektivních prožitků, je abstraktní afektivní znalost, kterou prosakuje mentální reprezentace sebe sama. Obecně lidé mají prokazatelnou tendenci nadhodnocovat množství afektivních prožitků, které jsou v souladu s tím, kým si myslí, že jsou: např. lidé s vyšším neuroticismem nadhodnocují počet negativních prožitků a extraverti nadhodnocují počty pozitivních prožitků (Diener, Larsen, Emmons, 1984; Feldman, 1997) a rovněž četnosti pozitivních emocí korelují s extravertizací, zatímco frekvence negativních emocí s neuroticismem (Costa, McCrae, 1980; Emmons, Diener, 1986; Izard et al., 1993; Larsen, Diener, 1992). I odhad četnosti afektivních prožitků je determinován kulturou. Kitayama a Markus (1994) např. předložili studii, ve které frekvence emoce radosti nápadně více korelovala s frekvencí emoce hrdosti v USA oproti Japonsku a autoři (Chen, 1993; Kitayama, Markus, 1994; Stipek, 1999) hypotetizují, že zatímco je prožitek emoce hrdosti v USA silně podporován, v Japonsku (či např. v Číně) není prožitek a projev emoce hrdosti společností posilován (je naopak spíše sociálně trestán) a hrdost nepatří mezi valenčně jednoznačně pozitivní, oceňované a žádoucí emoce. I z hlediska kulturních **konotací jednotlivých emocí** tak nacházíme ve světě značné mezikulturní rozdíly. Euroamerické kultury obecně bývají v retrospektivních studiích zaměřených na emoční frekvence šťastnější než asijské kultury, což koresponduje s individualistickým přesvědčením, že být šťastný je potřebné a důležité (viz např. Oishi, 2003, podle Scollon et al., 2007; Scollon et al., 2004).

V otázkách zaměřených na regulaci emocí vyčnívají mezikulturní rozdíly ještě ostřeji: Mesquita a Frijda (1992) považují regulaci emocí dokonce za hlavní zdroj kulturních rozdílností v rámci afektivních procesů a tvrdí, že to, v čem se kultury liší, jsou především pravidla vyjadřování (display rules; Ekman, 1972; Ekman, Friesen, 1969) a prožívání emocí (feelings rules; Hochschild, 1983), přičemž tato pravidla značně ovlivňují celkovou emoční spontaneitu a emoční projev jedince.

VÝCHODISKA A CÍLE STUDIE

Českou a slovenskou zemi a kulturu spojuje několik desítek let v jednom státě a další drobné historické, politické či geografické souvislosti. Slovenský a český jazyk je vzájemně dobře srozumitelný a vzhledem k nedávné federativní minulosti předpokládáme, že většina afektivních podnětových slov, která (někdy více a někdy méně) zachycují emoce⁴ a kterými se zabýváme v této studii, má jak v Česku, tak na Slovensku podobnou valenci a konotaci. Cíleně se v tomto šetření ptáme (dnes již dospělých) dětí sametové revoluce a porevolučního pomlčkového období, ptáme se dětí, které si

³ Ve studii vycházíme z Eisenbergové (2000) a Schimmacka a Dienera (1997), kteří postulují, že jednotlivé kvality emocí mohou a měly by být studovány separátně, vzhledem k tomu, že spolu vzájemně nekorelují: konkrétně např. četnost emočního prožitku nekoreluje s intenzitou emoce.

⁴ V tomto šetření nerozlišujeme (především kvůli metodologii výzkumu) mezi emocemi, pocity a dalšími afektivními jevy: ve studii nazýváme všechny sledované afektivní jevy jednoduše emocemi. Důvodem je, že zkoumaný seznam emocí vytvořili studenti v rámci hledání prototypické emoce: jednotlivé výrazy (např. přátelství) tak často nespĺňují definiční rámec emoce. Na druhou stranu podnětová slova reprezentují laické přesvědčení o tom, co jsou emoce.

na společnou federaci nemohou pamatovat, ale jejichž rodiče ve společném československém státě vyrůstali. Cílem této studie je (VO1) nejprve porovnat míru podobnosti valencí a konotací emocí u českého a slovenského souboru vysokoškolských studentů, dále (VO2) porovnat četnosti prožitků těchto emocí u obou souborů a (VO3) postihnout expresivně regulační priority sledovaných emocí v českém a slovenském souboru. Předpokládáme, že soubory budou co do valencí a konotací podobné, že se nebudou lišit ani z hlediska četností emočního prožívání, ale očekáváme, že se budou lišit z hlediska expresivně regulačních strategií, a to ve směru k otevřenějšímu projevu u slovenského souboru a k méně otevřenému projevu u českého souboru. Za hlavní podporu stereotypu o „divočejší“ slovenské emocionalitě a temperamentu považujeme ve shodě s Mesquitou a Frijdou (1992) především kulturně odlišné regulačně expresivní tendence.

METODA

Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvořilo celkem 251 studentů vysokých škol (93 mužů a 158 žen), z čehož

český soubor (ČES) tvořilo 107 respondentů (44 mužů a 63 žen, průměrný věk 23,01; SD = 2,85). Nejvíce respondentů bylo z Prahy 17,8 % a z Olomouce 11,2 %. Oborově byl soubor nejvíce zastoupen studenty humanitních oborů (78 %);

slovenský soubor (SLOS) tvořilo 144 respondentů (49 mužů a 95 žen, průměrný věk 20,12, SD = 1,5). Nejvíce respondentů bylo z Trnavy 7,6 % a z Bratislavy 4,8 %. Oborově byli nejčastěji zastoupeni studenti filosofie 51,3 %, historie 27,7 %, etiky 13,8 %).

Sběr dat probíhal formou dotazníků administrovaných po skupinách: respondenti byli informováni o možnosti vrátit dotazník zpět nevyplněný v případě, že se nechtějí výzkumu zúčastnit nebo ztratí motivační dotazník vyplnit. Hromadná administrace trvala obvykle kolem 30 minut a v ČR probíhala v roce 2007, v SR v roce 2009.

Postup šetření

V šetření jsme využili data získaná od českých studentů VŠ v rámci studie „Emoční frekvence, regulace a celková hédonická bilance u souborů dospívajících dětí, zdravých a nemocných dospělých“ (viz Poláčková Šolcová et al., 2008). Soubor 79 slov označujících emoce jsme nechali přeložit do slovenštiny slovenským psychologem, který dlouhodobě působí jak na českých, tak na slovenských vysokých školách. Zpětný překlad zajistila česká psycholožka, která je z bilingvního česko-slovenského prostředí a hovoří oběma jazyky. Do slovenské verze dotazníku byla přidána emoce vina.

Instrukce ve slovenské verzi dotazníku zněla následovně: „V živote prežívame rôzne často rôzne emócie. Prečítajte si, prosím, nasledujúci zoznam slov vyjadrujúcich emócie a pomocou pripojenej škály „A“ posúďte to, ako často tú - ktorú emóciu prežívate – do políčka tabuľky (pod písmeno A) vpište číslo vyjadrujúce vaše hodnotenie. Pripojte aj spôsob, akým danú emóciu bežne svojmu okoliu vyjadrujete/nevyjadrujete – do políčka tabuľky (pod písmeno B) vpište písmeno, ktoré váš spôsob prejavu najlepšie vystihuje (škála „B“). Vaše hodnotenie každej emócie bude napríklad 3N (= túto emóciu málokedy prežívam a keď ju prežívam, voči svojmu okoliu ju neprejavujem). Najprv sa však pri každej emócií rozhodnite, či ju prežívate skôr pozitívne (+), skôr negatívne (-), alebo ju radíte k emóciám neutrálnym (?). Do prvého záznamového políčka tabuľky teda vpište znamienko plus, mínus alebo otáznik“.

Respondenti se (stejně jako v české verzi dotazníku) vyjadřovali v rozmezí dvou škál, přičemž

- frekvenční škála byla šestibodová („Ako často prežívate túto emóciu?“ s variantami odpovědí „Ešte som neprežil/-a“, „Ojedinele“, „Málokedy“, „Občas“, „Pomerne často“, „Veľmi často“)
- a expresivní škála pětibodová („Akým spôsobom vyjadrujete túto emóciu voči svojmu okoliu?“ s variantami odpovědí „Ešte som neprežil/-a“, „Neprejavím nič“, „Prejavím menej, než cítim“, „Prejavím presne to, čo cítim“, „Prejavím viac, než cítim“).

Další část dotazníku tvořily otázky směřující k demografickým údajům respondentů. Ve slovenské části šetření (stejně jako v české) jsme vytvořili čtyři verze dotazníku, přičemž v každé verzi byl seznam emocí uveden v jiném pořadí.

Statistické zpracování

Získaná frekvenční a valenční data jsme zpracovali v podobě průměrných četností odpovědí pro jednotlivé afektivní položky. Strategie regulací emocí jsme z relativních četností převedli na procenta a v této podobě je uvádíme v textu i tabulkách. Pro porovnávání českého a slovenského souboru z hlediska četností prožívaných emocí jsme použili t-test pro dva nezávislé výběry a pro porovnání regulačních strategií chí-kvadrát test pro srovnání pozorovaných a očekávaných hodnot. Pro korelace frekvencí jednotlivých emocí jsme použili neparametrický korelační koeficient Spearmanovo rho a emoce byly korelovány na základě četností.

VÝSLEDKY

(1) U většiny emocí jsme shledali stejné hodnocení valence (míry pozitivivity či negativivity emoce) – jedinou výjimku tvořila emoce lítosti⁵, která v **ČES** byla hodnocena jako emoce spíše negativní, zatímco v **SLOS** jako emoce spíše pozitivní. U obou souborů se však hodnocení valence lítosti pohybovalo nejbliže ke středovým hodnotám „ani pozitivní, ani negativní“ emoce.

Frekvenční korelace jednotlivých emocí (tab. 1) ukázala, že tři nejsilnější korelace se u každé emoce u obou souborů do značné míry překrývají. U tří čtvrtin emocí jsme našli nejméně jednu shodu v nejsilnější korelaci. U zbylé čtvrtiny emocí, kde se korelační shoda na prvních třech místech neobjevila, uvažujeme o méně srovnatelné konotaci. Tato skutečnost se týká např. emoce hrdosti, která v **ČES** koreluje nejvýše s emocemi znechucení, údivu a nevrlosti, zatímco u **SLOS** koreluje nejsilněji s emocemi bezpečí, zájmu či potěšení. Podobně tak emoce lítosti v **ČES** koreluje s obdivem, bolestí a sympatií, zatímco ve **SLOS** s ponížeností, nejistotou a zmateností.

U některých emocí přičítáme rozdíly jiné aktivační míře emoce: např. nenávisť v **ČES** koreluje s emocemi pohrdání, zoufalství a děsu, tedy s emocemi spíše pasivnějšího charakteru s nižší tendencí k jednání, ve **SLOS** nenávisť koreluje s emocemi agrese, zuřivosti a rozhořčení, tedy s emocemi silně aktivními z hlediska nabuzení či tendence k jednání. Podobně tak lenost v českém souboru nejsilněji koreluje s nevrlostí a naštvaností, zatímco ve slovenském souboru s nudou a nezájmem, t.j. s emocemi co do aktivity nápadně pasivnějšími.

⁵ Pro jednodušší čtení, srozumitelnost a orientaci v textu uvádíme jednotlivé názvy afektivních jevů (emocí) pouze v českém jazyce.

Výsledky korelační analýzy dále ukazují, které emoce jsou si z našeho seznamu v obou sledovaných souborech nejbližší (tab. 1) – např. agrese nejvýše koreluje se zuřivostí, deprese s opuštěností, napětí se stresem apod. U některých korelací jsou zjištění klinicky zajímavá: zatímco v **ČES** nejbližše depresi nalézáme úzkost, ve **SLOS** se jedná o opuštěnost. U emoce poníženosti nalézáme nejbližše v **ČES** emoce pohrdání a prázdnoty, zatímco ve **SLOS** emoce bezradnosti a bezmocnosti.

Z celkového hlediska považujeme míru konotační a aktivační shody u emocí obou souborů za srovnatelnou (soubory se shodují v nejsilnějších korelacích v 75 %). Zjištění považujeme za otevření možnosti porovnat oba soubory z hlediska frekvence a expresivní regulace emocí.

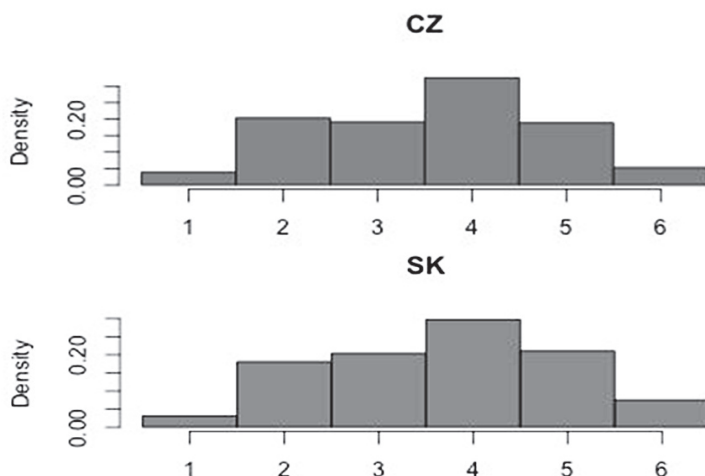
(2) Z následujících analýz vyplynulo, že v obou souborech prožívají respondenti častěji emoce pozitivní než negativní a že slovenský soubor má slabší hédonickou bilanci než český (tab. 2). Z hlediska četnosti jednotlivých prožívaných emocí patří v **ČES** i ve **SLOS** k nejčastějším prožitkům emoce přátelství. Z dalších emocí u českých studentů převažuje emoce pobavení, těšení se a sympatie a u slovenských studentů emoce lásky, pobavení, těšení se a radosti. Podíváme-li se na emoce s negativní valencí, pak ve **SLOS** nejčastěji bývá prožívána emoce únavy a dále například emoce lenosti. V **ČES** je z negativních nejčastější rovněž emoce únavy a dále jsou frekvencovanější emoce napětí či starosti.

Oba soubory jsou si co do frekvencí emočních prožitků podobné: větší frekvenční rozdíly jsme identifikovali u emocí agrese, děsu, nenávisti, zlosti, zoufalství, zuřivosti, nudy a lenosti, které jsou častější ve **SLOS** než v **ČES**.

Při statistickém srovnání souborů z **ČR** a **SR** docházíme k závěru, že **SLOS** připouští častější prožívání jak pozitivních tak negativních emocí než **ČES**. T-test pro dva nezávislé výběry ($t = -6,7313$; $df = 18364,26$; $p < 0,05$) tento rozdíl potvrzuje jakožto signifikantní. Vzhledem ale k extrémně nízké míře věcné významnosti (Cohenovo $d = +0,0926$) připisujeme signifikantnost rozdílu v četnosti prožívaných emocí především počtu položek v dotazníku a tudíž značnému množství dat. Mírnost rozdílů v četnostech prožitků emocí v obou souborech vyplývá i z histogramů, které se v podstatě překrývají (obr. 1). Na základě inspekce histogramů konstatujeme, že se oba šetřené soubory liší z hlediska frekvence prožívání emocí jen nepatrně, a to ve smyslu o něco málo vyšší četnosti emočního prožívání u slovenského souboru.

(3) Z hlediska expresivně regulačních strategií jednotlivých emocí jsme našli mezi soubory významné rozdíly (tab. 3 a 4). V **ČES** respondenti projevují nejčastěji emoce „méně, než cítím“ – tuto variantu volí u nadpoloviční většiny námi vybraných emocí (56 %), zatímco ve **SLOS** převažuje otevřený projev emocí (tzn. „projevím přesně to, co cítím“) u dvou třetin emocí (66 %). Respondenti **SLOS** signifikantně častěji než respondenti **ČES** projevují emoce otevřeně ($\chi^2 = 52,0992$, $df = 1$, $p < 0,01$). Slovenští studenti projevují otevřeně nejenom všechny emoce pozitivní valence, ale navíc i 20 emocí negativních.

Suprese (úplné potlačení projevu) emocí je čtenější u **SLOS** než u **ČES**: čeští studenti volí tuto strategii pouze v souvislosti s emocí závisti, zatímco ve **SLOS** je potlačení projevu spojeno vedle emoce závisti i se sebestostí, prázdnotou a falší. U **ČES** je pozoruhodným zjištěním tendence k umírněnému projevu (projevím méně, než cítím) u vztahově milostných emocí lásky, zamilovanosti, vzrušení a touhy. Celkově lze třetí otázku shrnout tak, že se oba soubory v expresivitě emocí významně liší, a to ve směru k otevřenosti projevu (projevím přesně to, co cítím) u **SLOS** a k mírnému potlačení projevu (projevím méně, než cítím) u **ČES**.

Obr. 1 Histogramy frekvencí emocí – slovenský a český soubor

Legenda: 1 - počet lidí, kteří v otázce „Jak často prožíváte tu kterou emoci“ označili frekvenci 1 (ještě jsem neprožil); 2 - počet lidí, kteří označili frekvenci 2 (ojediněle); 3 - počet lidí, kteří označili frekvenci 3 (málokdy); 4 - počet lidí, kteří označili frekvenci 4 (občas); 5 - počet lidí, kteří označili frekvenci 5 (poměrně často); 6 - počet lidí, kteří označili frekvenci 6 (velmi často).

DISKUSE

V příspěvku jsme porovnali vybrané roviny afektivity u souboru českých a slovenských vysokoškolských studentů. Nejprve jsme posoudili, zda jsou si soubory podobné z hlediska **emoční valence** a konotačního nádechu, který s sebou jednotlivé sledované afektivní výrazy nesou. Valenční analýza a korelační analýza ukázala uspokojivou shodu v konotační rovině jednotlivých podnětových slov, což umožnilo porovnat oba soubory dle dalších ukazatelů: z hlediska emoční frekvence (subjektivně posouzené četnosti prožívání jednotlivých emocí) a dále z hlediska expresivně regulačních strategií (subjektivně preferované strategie emočního projevu) u každé předložené emoce.

Mezi Čechy „nechtěná“ hrdost?

Korelační analýza přinesla vedle očekávaného zjištění převládající konotační podobnosti v obou jazycích i překvapivý nálezný konotační „nesrovnalosti“ u emoce hrdosti v českém souboru. V českém souboru emoce hrdosti nejsilněji (ale nikterak dramaticky) koreluje s negativními emocemi – se znechucením a nevrlostí (zatímco ve slovenském souboru s emocemi bezpečí, zájmu a potěšení). Toto zjištění vede k domněnce, že fenomenologie hrdosti může být v českém pojetí jiná, než je tomu u Slováků a u mnoha dalších národů, kde je hrdost vnímána pozitivně. Hrdost bývá spojená s prožitkem sebe sama jakožto autora činnosti, která je sociálně pozitivně hodnocená: pocit hrdosti vyplývá z reflexe úspěchů vzniklých na základě vlastní schopnosti či úsilí (např. Kitayama et al., 1997; Nezlek, et al., 2008; Tangney, 1999; Tracy, Robins, 2004a,b, 2007). Emoce hrdosti má do značné míry charakter univerzální emoce (Tracy, Matsumoto, 2008; Tracy, Robins, 2007), i když je zároveň spojována i se silnými mezikulturními rozdíly (viz např. Eid, Diener, 2001), které vyplývají ze skutečnosti, že hrdost patří k sebereflektivním sociálním emocím, jejichž podstatu a význam determinuje skutečnost, jak jedinec v sociálně kulturním kontextu konstruuje a prožívá sebe sama (Eid, Diener, 2001;

Heine, 2004; Mesquita, Karasawa, 2004)⁶. Není úplně srozumitelné, proč má v českém souboru vysokoškoláků hrdost spíše negativní konotaci, ale je patrné, že ani otevřený projev této emoce není v českém souboru standardem: méně pozitivní vyznění hrdosti koresponduje s tendencí ke zmírněné expresivní strategii (projevím méně, než cítím). Na základě našich zjištění se domníváme, že hrdost nemusí nutně patřit mezi jednoznačně sociálně žádoucí, adorované, společensky podporované a oceňované emoce v českém kontextu⁷. Pokud toto zjištění rozšíříme či aplikujeme (vzhledem k nereprezentativnosti výzkumného souboru nikterak právem), lze v této souvislosti uvažovat o riziku možnosti kulturního zkreslení (culture bias) různých sebereflektivních dotazníků (např. v souvislosti se sebehodnocením, sebezpojetím, seberespektem, úspěšností a sociální či národní identitou) administrovaných na českých souborech, které se přímo nebo nepřímo ptají na hrdost, nebo prostřednictvím měření hrdosti usuzují na další jevy. Konkrétně je hrdost např. považována za jednu z klíčových emocí, které predikují odhad celkového well-being (osobní pohody) v západních zemích (Kitayama, Markus, Kurokawa, 2000). Skutečnost, že se v českém prostředí nejedná o žádoucí a vítanou emoci, a tím i emoci, jejíž prožitek je žádoucí být i dotazníkově zachycovat (viz např. Bardwell, Dimsdale, 2001), může výsledky s ohledem na well-being přehlédnutelným způsobem deformovat (zvláště pokud je budeme porovnávat s jinými zeměmi). V tomto duchu se domníváme, že by hlubší šetření emoce hrdosti (zvláště fenomenologie hrdosti) a dalších sebereflektivních emocí (pýcha, vina, stud, trapnost, ad.) bylo velmi přínosné.

Četnost prožívání emocí a regulace emocí

Stejně jako v rovině jedince a osobnosti lze identifikovat určitý afektivní styl, podobně lze najít i afektivní kolektivní orientaci na úrovni komunity, etnika či národa (Jarymowicz, Bar-Tal, 2006). Naše analýzy ukázaly, že oba soubory jsou z hlediska emočního vyladění spíše pozitivní, mají kladnou hédonickou bilanci a v obou souborech respondenti uvedli, že prožívají pozitivní emoce častěji než emoce negativní. Respondenti SLOS uváděli častěji prožitek jak negativních tak pozitivních emocí, což jim oproti ČES přineslo slabší, ale stále pozitivní celkovou hédonickou bilanci. Četnější prožitek vybraných negativních emocí – především zlosti a strachu bývá považován za ukazatel neuroticismu (Izard et al., 1993; Watson, Clark, 1992): SLOS oproti ČES vykazuje vyšší frekvence těchto emocí a Slováci se v našem šetření jeví neurotičtější než Češi, což je v nesouladu s některými dostupnými výsledky, které např. ukázala studie Hřebíčkové et al. (2002). Jak jsme očekávali na začátku šetření, z hlediska četnosti prožívání vybraných emocí, emoční frekvence, se ČES a SLOS lišily velmi mírně, a to ve směru častějšího prožívání emocí u slovenských respondentů. Slováci v našem šetření uvedli vyšší četnosti prožitku emocí než Češi, a to především u silných negativních emocí, jakými jsou agrese, nenávisť, zlost, zoufalství či zuřivost, ale

⁶ *Hrdost* bývá spojena s prožitkem velikosti, výšky a expanze a z hlediska funkce nese silný motivační a vytrvalostní potenciál – facilituje chuť jedince dosahovat (i přes možné obtíže a úskali) vyšší úrovně v rozmanitých dovednostech a vztazích a navyšovat tím i svůj společenský status, sociální atraktivitu a respekt (Louro, Pieters, Zeelenberg, 2005; Williams, DeSteno, 2008). Hrdost lidé prožívají i v souvislosti s úspěchem svých bližních (tzv. hrdost v zastoupení, viz Kitayama, Mesquita, Karasawa, 2006; Tracy, 2004a), anebo může vyplývat z úspěchu určité sociální skupiny či národa (národní hrdost) a vnímaného členství v této skupině (Tajfel, Turner, 1986). V rovině osobnosti je hrdost provázána s vědomím vlastní hodnoty (self-worth, self-esteem), vlivu (self-efficacy) a úspěšnosti (Williams, DeSteno, 2008).

⁷ Na druhou stranu se mezi synonymy k hrdosti objevují poměrně univerzálně i negativní pojmy (např. povýšenost či arogance), a to i v zemích, kde je hrdost vnímána velmi pozitivně (např. USA).

také u prožitků nudy a lenosti. Celkově jsme však z hlediska frekvence pozitivních a negativních emocí našli mezi oběma soubory více podobností než rozdílů: oba soubory mají velmi podobné četnostní hodnoty u většiny emocí a histogramy (obr. 1) tuto skutečnost dobře ilustrují.

Signifikantní rozdíly jsme v souladu s prvotními očekáváníami našli v **expresivně regulačních strategiích** u obou souborů. SLOS uvádí významně častěji autenticitu a otevřenost (projevím přesně to, co cítím) v projevu emocí, zatímco ČES upřednostňuje mírně potlačený emoční projev (projevím méně, než cítím). V ČES respondenti uvedli, že projevují otevřeně (bez potlačení projevu, přesně tak, jak cítí) většinu pozitivních emocí a jen několik málo emocí řazených mezi negativní (např. naštvanost, nevrlost, únavu, úlek, ad.). Respondenti SLOS naproti tomu uvedli, že projevují tak, jak cítí všechny pozitivní emoce z předloženého seznamu a navíc i téměř polovinu emocí s negativní valencí.

V obou souborech je ze získaných dat nápadné potlačení, suprese (neprojevím nic) projevu emoce závisti. Závist je v obou souborech označena jako silně negativní emoce; prožitek závisti respondenti nepřipouštějí příliš často (patří do desítky nejméně často prožívaných emocí z našeho seznamu) a zároveň závist patří k emocím, jejichž projev se skrývá. Ve SLOS respondenti preferují úplné potlačení projevu i u dalších emocí, falše, prázdnoty a sebelítosti (i tyto emoce patří z hlediska prožitku k málo častým).

Z hlediska nakládání s emocemi je u ČES pro nás překvapivým zjištěním tendence ke zmírnění projevu milostných či romantických emocí (lásky, zamilovanosti, vzrušení a touhy) – jsou to jediné pozitivní emoce z našeho seznamu, jejichž projev mají respondenti v ČES homogenní tendenci mírně potlačit. V SLOS se taková snaha ani její náznak neobjevuje a milostné emoce jsou proječovány otevřeně – láska či zamilovanost nepatří k potlačovaným emocím z hlediska projevu, a naopak – z hlediska četnosti prožívání těchto emocí se lze domnívat, že patří k emocím vysoce žádaným, co do projevu i prožitku. Potlačení projevu milostných emocí u ČES je, vedle obecně otevřenějšího projevu většiny emocí u SLOS, dalším inspirativním zjištěním odlišných afektivně-expresivních strategií u námi vybraných Čechů a Slováků.

Na základě výsledků naší sondy do emocionality můžeme demonstrovat, jak v rámci poměrně malého geografického území jsou patrné určité trendy v kulturních odlišnostech. Slovenští vysokoškolští studenti v našem šetření deklarují významně jiný styl expresivity než čeští studenti, a to ve směru obecně otevřenějšího projevu emocí. Tento výsledek dobře koresponduje se zjištěními vyšší extravertze Slováků oproti Čechům (např. Hřebíčková et al., 2002; McCrae et al., 2005). Slovenští respondenti v našem šetření uvedli zanedbatelně častější prožívání emocí oproti českým participantům, ale to, v čem se oba soubory podstatně lišily, byla především **emoční expresivita** – slovenští studenti významně méně často projev svých emocí tlumí a preferují otevřenost u většiny (jak pozitivních tak negativních) emocí. Výsledek našeho šetření tak podporuje tvrzení Mesquity a Frijdy (1992) a také náš úvodní předpoklad, že styl regulace emocí je významným zdrojem mezikulturních odlišností v afektivních procesech.

Naše zjištění však mají celou řadu omezení. Především se jednalo o dotazníkové, sebesopuzující šetření, což znamená, že nám (a našim respondentům) po celou dobu šetření chyběl ten nejdůležitější element, ze kterého vysuzujeme, jaké emoce máme, a na základě kterého určujeme, jak je budeme či nebudeme projevovat - a tím je kontext sociální situace či interakce. Naše analýzy a interpretace nemusejí korespondovat s reálným projevem jedinců (a kultury, kterou v našem šetření reprezentovali) v různých životních situacích, ale jsou reprezentací afektivní znalosti sebe sama, která chování v reálných životních situacích a interakcích determinuje. Za větší nedostatek dotazníku

považujeme skutečnost, že se na prvotním seznamu slov označujících emoce nepodíleli slovenští studenti, což mohlo zapříčinit určitou diskriminaci emočních výrazů čteněji užívaných mladými lidmi na Slovensku. V seznamu sledovaných emocí navíc chybí několik zásadních sebehodnotících emocí, které by napříště chybět neměly.

Posledním neopominutelným omezením je výzkumný soubor, kterým byli vysokoškolské studenti. Ačkoliv všichni respondenti byli studenty VŠ, soubory ČR a SR nebyly reprezentativní a zatímco v českém souboru 22 % respondentů tvořili studenti exaktních věd, slovenský soubor tvořili jen respondenti z humanitních oborů. Ve slovenském souboru bylo vyšší procentuální zastoupení žen. Studenti exaktních oborů mohli výsledky šetření v českém souboru posunout více směrem k častějšímu prožívání některých emocí či k méně otevřenému projevu emocí oproti slovenskému souboru, kde byly zastoupeny pouze obory humanitní (viz Plháková, Reiterová, 2010).

Celkově se tak naše šetření omezuje na výzkumnou sondu afektivity v českém a slovenském prostředí a na přesvědčení či snahu inspirovat k dalším šetřením emocí: především těch sociálních a sebehodnotících, ideálně i v dalších kohortách a smíšenými metodami. Podle našeho názoru by výsledky podobných šetření reprezentativních souborů mohly přinést další, velmi zajímavá zjištění.

LITERATURA

- Bagozzi, R. P., Wong, N., Yi, Y. (1999): The role of culture and gender in the relationship between positive and negative affect. *Cognition and Emotion* 13, 641-672.
- Bardwell, W. A., Dimsdale, J. E. (2001): The impact of ethnicity and response bias on the self-report of negative affect. *Journal of Applied Biobehavioral Research* 6, 1, 27-38.
- Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Segall, M. H., Dasen, P. R. (2002): *Cross-cultural psychology*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Bond, M. H. (1993): Emotions and their expression in Chinese culture. *Journal of Non-verbal Behavior* 17, 245-62.
- Costa, P. T., Jr., McCrae, R. R. (1980): Still stable after all these years: Personality as a key to some issues in adulthood and old age. In: Baltes, P. B., Brim, O. G. Jr. (Eds.), *Life span development and behavior*, 3. New York, Academic Press, 65-102.
- Diener, E., Larsen, R., Emmons, R. (1984): Person X situation interactions: Choice of situations and congruence response models. *Journal of Personality and Social Psychology* 47, 580-592.
- Eid, M., Diener, E. (2001): Norms for experiencing emotions in different cultures: Inter- and intrainational differences. *Journal of Personality and Social Psychology* 81, 5, 869-885.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Guthrie, I. K., Reiser, M. (2000): Dispositional emotionality and regulation: Their role in predicting quality of social functioning. *Journal of Personality and Social Psychology* 78, 136-157.
- Ekman, P. (1972): Universal and cultural differences in facial expression of emotion. In: Cole, J. R. (Ed.), *Nebraska Symposium on Motivation*. Lincoln, Nebraska University Press, 207-283.
- Ekman, P., Friesen, W. V. (1969): The repertoire of nonverbal behavior: Categories, origins, usage, and coding. *Semiotica* 1, 49-98.
- Emmons, R. A., Diener, E. (1986): An interactional approach to the study of personality and emotion. *Journal of Personality* 54, 371-384.
- Heine, S. J. (2004): Positive self-views: Understanding universals and variability. *Journal of Cultural and Evolutionary Psychology* 2, 109-122.
- Heine, S. J., Lehman, D. R., Markus, H. R., Kitayama, S. (1999): Is there a universal need for positive self-regard? *Psychological Review* 106, 766-794.
- Hochschild, A. R. (1979): Emotion work, feeling rules, and social structure. *American Journal of Sociology* 85, 551-575.
- Hřebíčková, M., Kouřilová, S. (2012): Jak se vidíme, jak nás vidí a jací jsme: Porovnání národního auto- a heterostereotypu s posuzováním reálných lidí v kontextu pětifaktového modelu osobnosti. *Československá psychologie* 56, 1-17.
- Hřebíčková, M., Urbánek, T., Čermák, I., Szarota, P., Ficková, E., Adamovová, L. (2002): The NEO Five-Factor Inventory in Czech, Polish, and Slovak Contexts. In: Marsella, A. J. (Series Ed.), McCrae, R. R., Allik, J. (Eds.), *The Five-Factor Model across Cultures*. New York, Kluwer Academic Publishers/Plenum, 53-78.
- Chen, R. (1993): Responding to compliments: A contrastive study of politeness strategies

- between American, English, and Chinese speakers. *Journal of Pragmatics* 20, 49-57.
- Izard, C. E., Libero, D. Z., Putnam, P., Haynes, O. M. (1993): Stability of emotion experiences and their relations to traits of personality. *Journal of Personality and Social Psychology* 64, 847-860.
- Jarymowicz, M., Bar-Tal, D. (2006): The dominance of fear over hope in the life of individuals and collectives. *European Journal of Social Psychology*, 36, 367-392.
- Jurovský, A. (1943): Slovenská národná povaha. In: *Slovenská vlastiveda*, 2.diel, Bratislava, Slovenská akadémia vied a umení.
- Kouřilová, S., Hřebíčková, M. (2009): Evropa národních stereotypů. *Lidové noviny*, 7. 2. 2009, s. 24. Příloha *Věda, Orientace/Esej*.
- Kitayama, S., Markus, H. R. (1994): Emotion and culture: Empirical studies of mutual influence. Washington, DC, American Psychological Association.
- Kitayama, S., Markus, H. R., Kurokawa, M. (2000): Culture, emotion, and well-being: Good feelings in Japan and the United States. *Cognition and Emotion* 14, 1, 93-124.
- Kitayama, S., Mesquita, B., Karasawa, M. (2006): Cultural affordances and emotional experience: Socially engaging and disengaging emotions in Japan and the United States. *Journal of Personality and Social Psychology* 91, 890-903.
- Kitayama, S., Markus, H. R., Matsumoto, D., Norasakkunkit, V. (1997): Individual and collective processes in the construction of the self: Self-enhancement in the United States and self-criticism in Japan. *Journal of Personality and Social Psychology* 72, 1245-1267.
- Kundera, M. (1981): *Kniha smíchu a zapomnění*. Sixty-Eight Publishers, Toronto.
- Larsen, R. J., Diener, E. (1992): Promises and problems with the circumplex model of emotion. In: Clark, M. S. (Ed.), *Review of personality and social psychology* Newbury Park, CA, Sage, 25-59.
- Levy, R. I. (1973): *Tahitians: mind and experience in the Society Islands*. Chicago, University of Chicago Press.
- Louro, M. J., Pieters, R., Zeelenberg, M. (2005): Negative returns on positive emotions: The influence of pride and self-regulatory goals on repurchase decisions. *Journal of Consumer Research* 31, 833-840.
- Matsumoto, D., Hwang, H., Yamada, H. (2012): Cultural differences in the relative contributions of face and context to judgments of emotion. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 43, 2, 198-218.
- McCrae, R. R., Costa, P. T. (1999): A five-factor theory of personality. In: Pervin, L. A., John, O. P. (Eds.), *Handbook of personality*. New York, Guilford, 139-153.
- McCrae, R. R., Terracciano, A., and 79 members of the personality profiles of cultures project (2005): Personality profiles of cultures: aggregate personality traits. *Journal of Personality and Social Psychology* 89, 3, 407-425.
- Mesquita, B., Frijda, N. H. (1992): Cultural variations in emotions: A review. *Psychological Bulletin*, 112, 179-204.
- Mesquita, B., Karasawa, M. (2004): Self-conscious emotions as dynamic cultural processes. *Psychological Inquiry* 15, 161-166.
- Nezlek, J. B., Kafetsios, K., Smith, C. V. (2008): Emotions in everyday social encounters: Correspondence between culture and self-construal. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 39, 366-372.
- Ortony, A., Turner, T. J. (1990): What's basic about basic emotions? *Psychological Review* 97, 315-331.
- Peng, K., Nisbett, R. E. (1999): Culture, dialectics, and reasoning about contradictions. *American Psychologist* 54, 741-754.
- Plháčková, A., Reiterová, E. (2010): Rozdíly v pěti dimenzích osobnosti a sociální inteligenci mezi studenty exaktních a humanitních věd. *Československá psychologie* 54, 147-159.
- Poláčková Šolcová, I., Lukavský J., Slaměnik, I. (2008): Emoční frekvence, regulace a celková hedonická bilance u dospívajících a dospělých. *Československá psychologie* 52, 537-554.
- Poláčková Šolcová, I., Matsumoto, D. (2013): Pravidla projevu primárních emocí v sociálních interakcích. *Československá psychologie* 57, 104-121.
- Robinson, M. D., Clore, G. L. (2002a): Belief and feeling: Evidence for an accessibility model of emotional self-report. *Psychological Bulletin* 128, 934-960.
- Robinson, M. D., Clore, G. L. (2002b): Episodic and semantic knowledge in emotional self-report: Evidence of two judgment processes. *Journal of Personality and Social Psychology* 83, 198-215.
- Russell, J. A. (1991): Culture and the categorization of emotions. *Psychological Bulletin* 110, 426-450.
- Schimmack, U., Diener, E. (1997): Affect intensity: Separating intensity and frequency in repeatedly measured affect. *Journal of Personality and Social Psychology* 73, 1313-1329.
- Scollon, Ch. N., Diener, E., Oishi, S., Biswas-Diener, R. (2004): Emotions across cultures a methods. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 35, 304-325.

- Scollon, Ch. N., Howard, A. H., Caldwell, A. E., Ito, S. (2007): The role of ideal affect in the experience and memory of emotions. *Journal of Happiness Studies* 6, 261-300.
- Schimmack, U., Oishi, S., Diener, E. (2002): Cultural influences on the relation between pleasant emotions and unpleasant emotions: Asian dialectic philosophies or individualism-collectivism? *Cognition and Emotion* 16, 705-719.
- Soudková, V., Soudek, T. (2008): Bariéry mezi námi očima cizinců. Praha, European Training and Consulting.
- Spencer-Rodgers, J., Peng, K., Wang, L., Hou, Y. (2004): Dialectical self-esteem and East-West differences in psychological well-being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30 1416-1432.
- Stavěl, J. (1982): Autobiografické texty. Praha.
- Stipek, D. J. (1999): Differences between American and Chinese in the circumstances evoking pride, shame, and guilt. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 29, 616-629.
- Tangney, J. P. (1999): The self-conscious emotions: Shame, guilt, embarrassment and pride. In: Dalglish, T. Power, M. J. (Eds.), *Handbook of cognition and emotion*. New York, Wiley, 541-568.
- Tajfel, H., Turner, J. C. (1986): The social identity theory of intergroup behaviour. In: Worchel, S., Austin, W. G. (Eds.), *Psychology of intergroup relations*. Chicago, IL, Nelson-Hall, 7-24.
- Terracciano, A. and 79 Members of the Personality Profiles of Cultures Project (2005): National character does not reflect mean personality trait levels in 49 cultures. *Science* 310, 5745, 96-100.
- Tracy, J. L., Matsumoto, D. (2008): The spontaneous expression of pride and shame: Evidence for biologically innate nonverbal displays. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 105, 11655-11660.
- Tracy, J. L., Robins, R. W. (2004a): Putting the self into self-conscious emotions: A theoretical model. *Psychological Inquiry* 15, 103-125.
- Tracy, J. L., Robins, R. W. (2004b): Show your pride: Evidence for a discrete emotion expression. *Psychological Science* 15, 194-197.
- Tracy, J. L., Robins, R. W. (2007): The psychological structure of pride: A tale of two facets. *Journal of Personality and Social Psychology* 92, 506-525.
- Triandis, H. C. (1972). *The analysis of subjective culture*. New York, Wiley.
- Watson, D., Clark, L. A. (1992): On traits and temperament: General and specific factors of emotional experience and their relation to the five-factor model. *Journal of Personality* 60, 441-476.
- Wierzbicka, A. (1986): Human Emotions: Universal or Culture-Specific? *American Anthropologist*, New Series 88, 3, 584-594.
- Wierzbicka, A. (1999): Emotional universals. *Language Design* 2, 23-69.
- Williams, L. A., DeSteno, D. (2008): Pride and perseverance: The motivational role of pride. *Journal of Personality and Social Psychology* 94, 1007-1017.

SOUHRN

Předložená studie srovnává emocionalitu u souboru českých a slovenských vysokoškolských studentů: zaměřuje se na četnost prožívání vybraných emocí a na preferovaný způsob exprese těchto emocí. Primárním cílem šetření bylo ověřit stereotyp, zda jsou Slovinci „emočnější“ než Češi a zjistit, zda stereotyp nevystihuje především odlišnou emoční expresivitu. Autoři předpokládali, že se soubory českých a slovenských vysokoškolských studentů liší z hlediska četnosti prožívaných emocí, ale že se budou významně lišit z hlediska regulačních strategií, a to ve směru k otevřenějšímu projevu u slovenského souboru a k umírněnému projevu emocí u českého souboru.

Čeští (N = 107) a slovenští (N = 144) vysokoškolské studenty zaznamenali do inventáře (seznam emocí získaný v předešlých šetřeních) emoční valenci, četnost emočního prožitku a preferovanou expresivní regulaci emoce.

Získaná frekvenční data byla zpracována v podobě průměrných četností odpovědí pro jednotlivé položky. Pro porovnávání českého a slovenského souboru z hlediska četnosti prožívaných emocí autoři použili t-test pro dva nezávislé výběry a pro porovnání regulačních strategií chí-kvadrát test pro srovnání pozorovaných a očekávaných hodnot. Při korelaci jednotlivých emocí autoři použili neparametrický korelační koeficient Spearmanova rho a emoce byly korelovány z hlediska četnosti jejich prožitku.

Výsledky ukázaly, že emoční valence a konotace jsou u obou souborů podobné. Konotace se významněji liší u emoce hrdosti, která v českém souboru koreluje silněji s negativními emocemi než s pozitivními. Studenti ve slovenském souboru prožívají emoce mírně častěji než čeští respondenti. Soubory se významně liší především z hlediska regulace emocí: slovenští respondenti projevují emoce signifikantně otevřeněji (projevím přesně to, co cítím) oproti českému souboru, který častěji uvádí mírně potlačený projev emocí (projevím méně, než cítím).

Omezeními studie jsou skutečnosti, že soubory nebyly reprezentativní a že se na tvorbě původního seznamu srovnávaných emocí nepodíleli slovenští studenti.

Tab. 1 Korelace jednotlivých emocí v souboru českých a slovenských studentů

ČEŠTÍ VS				SLOVENŠTÍ VS			
agrese	zuřivost ,448**	naštvanost ,396**	zlost ,388**	agresia	zúrivosť ,609**	zlosť ,474**	nenávisť ,467**
antipatie	nezájem ,479**	znechucení ,387**	frustrace ,365**	antipatia	znehucenie ,498**	nezáujem ,489**	zmátenosť ,469**
bezmocnost	zoufalství ,548**	stres ,489**	bezradnost ,485**	bezmocnosť	bezradnosť ,616**	opustenosť ,520**	úzkosť ,509**
bezpečí	spokojenost ,549**	naplnění ,418**	klid ,410**	bezpečie	radosť ,554**	potešenie ,553**	spokojnosť ,474**
bezradnost	úzkost ,502**	bezmocnost ,485**	napětí ,476**	bezradnosť	bezmocnosť ,616**	sklamanie ,534**	úzkosť ,510**
bolest	smutek ,583**	deprese ,514**	žal ,449**	bolesť	stres ,494**	sklamanie ,459**	žiaľ ,422**
deprese	úzkost ,662**	opuštěnost ,613**	melancholie ,612**	depresia	opustenosť ,580**	melanchólia ,574**	sklamanie ,534**
děs	zmar ,433**	strach ,413**	šílenost ,402**	hrôza	žiaľ ,400**	bezradnosť ,363**	strach ,315**
důvěra	spokojenost ,410**	naplnění ,402**	láska ,392**	dôvera	šťastie ,368**	radosť ,365**	sklamanie ,365**
euforie	slast ,486**	spokojenost ,389**	zamilovanost ,377**	eufória	šťastie ,339**	potešenie ,334**	nadšení ,329**
faleš	pohrdání ,506**	žárlivost ,321**	přátelství ,310**	faloš	pýcha ,537**	agresia ,382**	pohrdanie ,364**
frustrace	prázdnota ,575**	deprese ,511**	zoufalství ,507**	frustrácia	zmar ,511**	depresia ,474**	stres ,472**
hrdost	znehucení ,322**	údiv ,320**	nevrlost ,296**	hrdosť	bezpečie ,356**	záujem ,342**	potešenie ,340**
klid	spokojenost ,659**	naplnění ,612**	štěstí ,611**	pokoj	radosť ,600**	spokojnosť ,563**	šťastie ,549**
láska	zamilovanost ,585**	naplnění ,544**	potěšení ,525**	láska	zamilovanosť ,591**	vášeň ,451**	potešenie ,397**
lenost	nevrlost ,355**	naštvanost ,270**	únava ,252**	lenivosť	nuda ,363**	nezáujem ,340**	žiarlivosť ,319**
lítost	obdiv ,393**	bolest ,325**	sympatie ,258**	ľútosť	poníženosť ,381**	neistota ,372**	zmátenosť ,340**
melancholie	deprese ,612**	opuštěnost ,530**	nevrlost ,503**	melanchólia	depresia ,574**	opustenosť ,476**	smútok ,475**
naděje	těšení se ,427**	sympatie ,353**	údiv ,343**	nádej	nadšenie ,414**	zadosťučinenie ,389**	obdiv ,341**
nadšení	potěšení ,513**	radost ,497**	naplnění ,477**	nadšenie	potešenie ,548**	zadosťučinenie ,454**	radosť ,431**

ČEŠTÍ VS				SLOVENŠTÍ VS			
napětí	stres ,597**	bezradnost ,476**	opuštěnost ,460**	napätie	stres ,629**	úzkosť ,572**	neistota ,556**
naplnění	klid ,612**	láska ,544**	spokojenost ,597**	naplnenie	zadosť/učinenie ,538**	vášeň ,469**	spokojnosť ,466**
naštvanost	zlost ,582**	rozhořčení ,554**	nevrlost ,431**	hnev	zlost' ,552**	rozhorčenie ,532**	nespokojnosť ,449**
nejistota	bezradnost ,441**	zmatenost ,423**	štěstí ,390**	neistota	napätie ,556**	sklamanie ,517**	zmätenosť ,504**
nenávisť	pohrdání ,408**	zoufalství ,397**	děs ,394**	nenávisť	agresia ,467**	zúrivosť ,441**	rozhorčenie ,359**
nespokojenost	klid ,411**	štěstí ,407**	zlost ,402**	nespokojnosť	znechutenie ,491**	zlost' ,456**	hnev ,449**
nevrlost	melancholie ,503**	zlost ,489**	rozhořčení ,469**	nevrlosť	vina ,388**	agresia ,373**	melanchólia ,373**
nezájem	antipatie ,479**	bezmocnost ,405**	štěstí ,423**	nezáujem	antipatia ,489**	nuda ,427**	znechutenie ,376**
nuda	nezájem ,373**	nenávisť ,275**	úlek ,231**	nuda	nezáujem ,427**	lenivosť ,363**	nespokojnosť ,359**
obdiv	nadšení ,437**	naplnění ,431**	lítost ,393**	obdiv	nadšenie ,425**	záujem ,423**	zadosť/učinenie ,416**
ohrožení	šilenost ,422**	frustrace ,374**	bezmocnost ,371**	ohrozenie	žiaľ ,360**	zúfalstvo ,357**	trápnosť ,345**
opuštěnost	prázdnota ,629**	úzkost ,620**	deprese ,613**	opustenosť	prázdnota ,714**	sklamanie ,601**	smútok ,591**
pobavení	radost ,445**	spokojenost ,369**	stres ,350**	pobavenie	radosť ,361**	spolupatričnosť ,356**	priateľstvo ,331**
pohrdání	faleš ,506**	poníženost ,434**	nenávisť ,408**	pohrdanie	poníženosť ,410**	nespokojnosť ,379**	znechutenie ,367**
poníženost	pohrdání ,434**	prázdnota ,370**	úzkost ,370**	poníženosť	bezradnosť ,485**	bezmocnosť ,470**	opustenosť ,462**
potěšení	láska ,525**	nadšení ,513**	radost ,520**	potešenie	radosť ,649**	tešenie sa ,611**	spokojnosť ,605**
prázdnota	opuštěnost ,629**	frustrace ,575**	deprese ,565**	prázdnota	opustenosť ,714**	úzkosť ,581**	smútok ,513**
přátelství	nadšení ,361**	pohrdání ,342**	radost ,333**	priateľstvo	radosť ,393**	prázdnota ,357**	uvoľnenie ,348**
překvapení	údiv ,362**	radost ,350**	uvolnění ,278**	prekvapenie	naplnenie ,452**	údiv ,409**	obdiv ,345**
pýcha	závist ,325**	nevrlost ,320**	údiv ,316**	pýcha	faleš ,537**	pohrdanie ,332**	závisť ,325**

ČEŠTÍ VS				SLOVENŠTÍ VS			
radost	klid ,575**	šťěstí ,548**	spokojenost ,534**	radost'	tešenie sa ,663**	potešenie ,649**	pokoj ,600**
rozhodnost	těšení se ,455**	zmatenost ,364**	klid ,361**	rozhodnosť'	spokojnosť'	šťastie ,348**	naďšenie ,331**
rozhořčení	naštvanost ,554**	nevrlost ,469**	zlost ,383**	rozhorčenie	hnev ,532**	napätie ,505**	zúrivosť' ,476**
sebelítost	prázdnota ,387**	opuštěnost ,382**	melancholie ,379**	sebaľútosť'	frustrácia ,459**	prázdnota ,437**	opustenosť' ,403**
slast	vášeň ,582**	euforie ,486**	vzrušení ,487**	slasť'	vášeň ,536**	vzrušenie ,488**	zamilovanosť' ,401**
smutek	žal ,610**	bolest ,583**	opuštěnost ,570**	smútok	opustenosť' ,591**	žiaľ' ,573**	úzkosť' ,543**
sounáležitost	důvěra ,316**	sympatie ,288**	přátelství ,276**	spolupatričnosť'	záujem ,378**	obdiv ,377**	pobavenie ,356**
spokojenost	klid ,659**	naplnění ,597**	šťěstí ,582**	spokojnosť'	potešenie ,605**	pokoj ,563**	šťastie ,558**
starost	stres ,482**	strach ,479**	napětí ,436**	starosť'	bezradnosť' ,490**	strach ,492**	úzkosť' ,425**
strach	starost ,479***	děs ,413**	úlek ,406**	strach	sklamanie ,522**	starosť' ,492**	napätie ,484**
stres	napětí ,597**	smutek ,562**	zoufalství ,539**	stres	napätie ,629**	deprese ,516**	bolest' ,494**
sympatie	radost ,408**	těšení se ,369**	obdiv ,367**	sympatie	potešenie ,425**	vzrušenie ,399**	tešenie sa ,288**
šílenost	děs ,402**	ohrožení ,422**	zoufalství ,375**	šialenosť'	zúrivosť' ,239**	nenávisť' ,221**	hrdosť' ,214**
šťěstí	klid ,611**	spokojenost ,582**	radost ,548**	šťastie	spokojnosť' ,558**	radost' ,554**	potešenie ,553**
těšení se	radost ,474**	rozhodnost ,455**	naděje ,427**	tešenie sa	radost' ,663**	potešenie ,611**	pokoj ,508**
touha	vzrušení ,343**	vášeň ,342**	těšení se ,284**	túžba	vzrušenie ,337**	hrdosť' ,308**	znechutenie ,310**
trapnost	sebelítost ,365**	napětí ,363**	ohrožení ,317**	trápnosť'	poniženosť' ,414**	neistota ,403**	stres ,401**
údiv	překvapení ,362**	obdiv ,353**	naděje ,343**	údiv	prekvapenie ,409**	zmätenosť' ,374**	naplnenie ,330**
úlek	strach ,406**	rozhořčení ,382**	bezradnost ,378**	úľak	zúfalstvo ,321**	zmar ,304**	frustrácia ,284**
úleva	zadostiučinění ,252**	uvolnění ,250**	pobavení ,239*	úľava	uvoľnenie ,447**	zadosť'učinenie ,318**	šťastie ,278**

ČEŠTÍ VS				SLOVENŠTÍ VS			
únava	starost ,370**	smutek ,358**	úzkost ,347**	únava	napätie ,417**	stres ,391**	sebaľútosť ,376**
uvolnění	klid ,432**	šťěstí ,420**	spokojenost ,406**	uvol'nenie	spokojnosť ,492**	úľava ,447**	potešenie ,427**
úzkost	deprese ,662**	opuštěnost ,620**	prázdnota ,603**	úzkost'	opustenost' ,589**	prázdnota ,581**	napätie ,572**
vášeň	slast ,582**	šťěstí ,458**	zamilovanost ,446**	vášeň	slast' ,536**	zamilovanost' ,511**	naplnenie ,469**
vina	MD	MD	MD	vina	nevrlost' ,388**	rozhorčenie ,361**	znechutenie ,334**
vzrušení	slast ,487**	vášeň ,425**	zájem ,360**	vzrušenie	slast' ,488**	vášeň ,440**	zamilovanost' ,411**
zadostiučnění	nadšení ,382**	naplnění ,356**	potěšení ,355**	zadost'učinenie	naplnenie ,538**	nadšenie ,454**	radost' ,425**
zájem	vzrušení ,360**	nadšení ,350**	údiv ,308**	záujem	obdiv ,423**	nadšenie ,405**	spokojnosť ,384**
zamilovanost	láska ,585**	slast ,473**	vášeň ,446**	zamilovanost'	láska ,591**	vášeň ,511**	vzrušenie ,411**
závist	zklamání ,393**	žárlivost ,376**	frustrace ,363**	závisť	nuda ,354**	faloš ,359**	nezáujem / pýcha ,325**
zklamání	deprese ,510**	zoufalství ,433**	opuštěnost ,429**	sklamanie	opustenost' ,601**	úzkost' ,567**	depresia ,534**
zlost	naštvanost ,582**	nevrlost ,489**	nespokojenost ,402**	zlost'	hnev ,552**	agresia ,474**	nespokojnosť ,456**
zmar	prázdnota ,502**	opuštěnost ,491**	zoufalství ,442**	zmar	frustrácia ,511**	strach ,404**	stres ,392**
zmatenost	nejistota ,423**	bezradnost ,400**	rozhodnost ,364**	zmätenosť	neistota ,504**	stres ,470**	antipatia ,469**
znechucení	stres ,400**	frustrace ,389**	antipatie ,387**	znechutenie	napätie ,518**	antipatia ,498**	nespokojnosť ,491**
zoufalství	žal ,573**	bezmocnost ,548**	opuštěnost ,548**	zúfalstvo	úzkost' ,521**	smútok ,497**	prázdnota ,490**
zuřivost	agrese ,448**	pohrdání ,398**	poníženost ,369**	zúrivosť	agresia ,609**	rozhorčenie ,476**	hnev ,442**
zvědavost	nadšení ,330**	údiv ,330**	zájem ,300**	zvedavosť	zúrivosť ,241**	potešenie ,224**	trápnosť ,213**
žal	smutek ,610**	zoufalství ,573**	opuštěnost ,473**	žiaľ	smútok ,573**	úzkost' ,568**	opustenost' ,537**
žárlivost	závist ,376**	děs ,360**	zoufalství ,344**	žiarlivosť	nenávisť ,322**	neistota ,320**	závisť ,319**

** korelace signifikantní na hladině 0,01. * korelace signifikantní na hladině 0,05. MD = chybějící data. Emoce, které se v obou souborech shodují, jsou vyznačeny tučně.

Tab. 2 Frekvence afektivních prožitků v českém a slovenském souboru

Češi			Slováci		
Emoce	Průměr	SD	Emoce	Průměr	SD
agrese	2,187	0,802	agresia	2,741	1,203
antipatie	3,252	0,962	antipatia	3,350	1,121
bezmocnost	2,869	1,108	bezmocnosť	3,208	1,152
bezpečí*	4,533	0,965	bezpečie*	4,507	1,071
bezradnost	3,150	1,114	bezradnosť	3,278	1,131
bolest	3,523	0,904	bolesť	3,653	1,060
deprese	2,972	1,068	depresia	3,174	1,469
děs	2,121	0,832	hrôza	2,715	1,035
důvěra*	4,472	0,842	dôvera*	4,521	1,016
euforie*	3,430	1,150	eufória*	3,810	1,065
faleš	2,280	0,867	faloš	2,681	1,221
frustrace	2,660	1,162	frustrácia	2,771	1,204
hrdost*	3,589	0,941	hrdosť*	3,736	1,077
klid*	4,467	0,965	pokoj*	4,479	1,031
láska*	4,626	1,103	láska*	4,937	1,127
lenost	3,907	1,060	lenivosť	4,431	1,035
lítost	4,196	0,806	ľútosť**	3,923	0,986
melancholie	3,093	1,129	melanchólia	3,326	1,316
naděje*	4,430	0,870	nádej*	4,140	1,072
nadšení*	4,330	0,983	nadšenie*	4,322	0,997
napětí	4,206	0,908	napätie	4,056	1,099
naplnění*	3,832	1,068	naplnenie*	3,552	1,143
naštvanost	3,832	0,956	hnev	3,924	0,961
nejistota	4,084	0,992	neistota	3,951	1,044
nenávisť	2,093	0,734	nenávisť	2,792	1,109
nespokojenost	3,720	0,888	nespokojnosť	3,986	0,996
nevrlost	3,159	1,083	nevrlost	2,873	1,184
nezájem	2,981	0,971	nezájem	3,396	1,148

Češi			Slováci		
nuda	2,607	0,762	nuda	3,604	1,184
obdiv*	4,196	0,782	obdiv*	3,958	0,938
ohrožení	2,458	0,872	ohrozenie	2,611	0,947
opuštěnost	3,075	1,187	opustenosť	3,042	1,373
pobavení*	5,037	0,812	pobavenie*	4,868	0,970
pohrdání	2,327	0,866	pohrdanie	2,567	1,023
poniženost	2,626	1,005	poniženosť	2,701	1,011
potěšení*	4,477	0,781	potešenie*	4,528	0,916
prázdnota	2,654	1,134	prázdnota	3,076	1,333
přátelství*	5,290	0,752	priateľstvo*	5,308	0,898
překvapení*	3,794	0,810	prekvapenie*	3,986	0,844
pýcha	2,925	1,130	pýcha	2,799	1,162
radost*	4,729	0,853	radosť*	4,750	0,942
rozhodnost*	4,075	0,898	rozhodnosť*	4,153	1,066
rozhořčení	3,321	0,900	rozhorčenie	3,531	1,020
sebelítost	3,093	1,154	sebal'útosť	2,861	1,293
slast*	3,896	1,095	slasť*	4,112	1,151
smutek	3,907	0,917	smútok	3,882	1,007
sounáležitost*	4,217	0,976	spolupatričnosť*	4,063	0,970
spokojenost*	4,664	0,812	spokojnosť*	4,410	0,831
starost	4,196	0,926	starosť	4,049	0,985
strach	3,421	0,991	strach	3,736	1,031
stres	4,000	1,190	stres	4,063	1,196
sympatie*	4,840	0,732	sympatie*	4,576	0,816
šílenost	2,056	1,227	šialenosť	2,736	1,505
šťěstí*	4,439	0,913	šťastie*	4,576	0,958
těšení se*	4,879	0,774	tešenie sa*	4,789	0,921
touha*	4,093	0,957	túžba*	4,552	0,947
trapnost	3,551	0,974	trápnosť	3,174	1,161

Češi			Slováci		
údiv*	3,757	0,845	údiv*	3,715	0,898
úlek	2,869	0,859	úľak	2,806	1,026
úleva*	3,953	0,817	úľava*	3,729	0,933
únava	4,467	0,945	únava	4,514	0,975
uvolnění*	4,093	0,842	uvoľnenie*	4,090	0,960
úzkost	3,346	1,174	úzkosť	3,257	1,239
vášeň*	3,736	1,008	vášeň*	4,215	1,172
vina	MD	MD	vina	3,070	1,039
vzrušení*	3,802	0,821	vzrušenie*	4,160	0,966
zadostiučinění	3,841	0,848	zadosťučinenie	3,660	0,947
zájem*	4,607	0,762	záujem*	4,451	0,899
zamilovanost	3,963	1,324	zamilovanosť	4,273	1,530
závist	2,673	0,939	závisť	2,757	1,033
zklamání	3,486	0,840	sklamanie	3,825	1,083
zlost	3,383	0,928	zlosť	3,979	1,071
zmar	2,443	1,220	zmar	2,587	0,959
zmatenost	3,467	0,994	zmätenosť	3,375	1,109
znechucení	3,009	0,986	znechutenie	3,354	1,054
zoufalství	2,505	1,144	zúfalstvo	3,063	1,176
zuřivost	2,121	0,821	zúrivosť	2,986	1,183
zvědavost*	4,664	0,890	zvedavosť*	4,590	0,999
žal	2,822	0,998	žiaľ	3,084	1,010
žárlivost	2,963	1,205	žiarlivosť	3,313	1,226
PA*	4,143	HB 1.054	PA*	4,167	HB 0,869
NA	3,089		NA	3,298	

Poznámka: PA – průměr pozitivních emocí. NA – průměr negativních emocí. Průměry nezahnují emoce viny a lítosti.) *Označuje emoce s pozitivní valencí.

Tab. 3 Strategie regulace emocí – čeští VŠ studenti (ČES)

Regulační strategie Emoce	Ještě jsem neprožil	Neprojevím nic	Projevím méně, než cítím	Projevím přesně to, co cítím	Projevím více, než cítím	MD
bezpečí*	0	6	20	73	2	0
důvěra*	0	1	23	68	7	1
euforie*	4	4	21	55	15	1
hrdost*	1	5	50	37	7	0
klid*	0	3	16	77	5	0
láska*	0	2	47	45	7	0
naděje*	0	7	32	50	10	0
nadšení*	0	2	14	65	18	1
naplnění*	2	10	27	57	4	0
obdiv*	1	1	33	57	8	0
pobavení*	0	2	7	78	13	0
potěšení*	0	0	18	76	7	0
přátelství*	0	2	14	78	7	0
překvapení*	0	3	30	54	13	0
radost*	0	0	10	74	16	0
rozhodnost*	0	5	24	62	8	1
slast*	2	5	30	54	7	2
sounáležitost*	2	3	25	67	2	1
spokojenost*	0	1	18	75	6	1
sympatie*	0	3	33	58	7	0
šťěstí*	0	1	24	64	9	1
těšení se*	0	3	18	65	14	0
touha*	0	12	52	34	2	0
údiv*	1	0	29	53	16	1
úleva*	0	5	21	63	12	0
uvolnění*	0	4	27	67	2	0
vášeň*	0	10	36	50	4	1
vzrušení*	0	3	49	46	2	1
zadostiučinění*	0	5	36	55	5	0
zájem*	0	2	19	65	14	0
zamilovanost*	2	4	52	36	6	1
zvědavost*	0	4	38	49	9	0
agrese	13	18	43	22	4	0
antipatie	2	11	60	25	2	0
bezmocnost	6	9	49	33	4	0
bezradnost	3	11	53	26	7	0
bolest	0	9	51	32	7	0
deprese	7	12	50	26	5	0
děs	19	9	36	27	8	1
falesť	14	32	38	14	2	0
frustrace	13	23	45	16	0	3
lenost	1	9	42	39	8	0

Regulační strategie Emoce	Ještě jsem neprožil	Neprojevím nic	Projevím méně, než cítím	Projevím přesně to, co cítím	Projevím více, než cítím	MD
lítost	1	1	26	64	8	0
melancholie	6	14	43	36	2	0
napětí	0	8	56	27	7	1
naštvanost	1	3	35	47	14	1
nejistota	0	7	57	33	4	0
nenávisť	17	22	46	14	1	0
nespokojenost	0	4	55	36	5	0
nevrlost	3	10	36	41	10	0
nezájem	4	17	50	27	2	0
nuda	3	23	36	29	8	0
ohrožení	6	18	43	26	7	0
opuštěnost	7	21	50	22	1	0
pohrdání	10	33	42	13	2	0
poníženost	8	26	44	16	6	0
prázdnota	14	30	43	13	0	0
pýcha	4	24	52	15	4	1
rozhořčení	1	5	50	36	8	1
sebelítost	4	36	38	18	4	0
smutek	0	6	64	25	6	0
starost	0	6	49	36	9	0
strach	0	8	52	31	8	0
stres	2	7	49	36	7	0
šílenost	44	7	18	24	7	0
trapnost	0	12	58	21	9	0
úlek	2	6	38	39	15	0
únava	0	4	28	57	11	0
úzkost	2	19	57	21	1	0
vina	MD	MD	MD	MD	MD	MD
závist	3	55	40	1	1	0
zklamání	0	12	61	21	7	0
zlost	0	6	44	35	16	0
zmar	19	15	42	19	4	2
zmatenost	0	12	36	43	9	0
znechucení	2	9	54	29	6	0
zoufalství	17	15	42	23	3	0
zuřivost	20	10	36	26	8	0
žal	3	11	45	37	3	1
žárlivost	7	21	47	17	9	0

Poznámka: Dosažené četnosti jsou uvedeny v procentech. Vzhledem k zaokrouhlování mohou sumy dosahovat jiných hodnot než 100 %. Preferovaná strategie u jednotlivých emocí vyznačena tučně.

*Označuje emoce s pozitivní valencí. MD chybějící data v procentech.

Tab. 4 Strategie regulace emocí – slovenští VŠ studenti (SLOS)

Regulační strategie	Ešte som neprežil/-a	Neprejavím nič	Prejavím menej, než cítim	Prejavím presne to, čo cítim	Prejavím viac, než cítim	MD
Emoce						
bezpečie*	0	9	19	69	3	0
dôvera*	0	7	17	70	6	0
eufória*	3	3	22	57	16	0
hrdosť*	0	13	35	45	6	1
pokoj*	1	4	9	80	6	0
láska*	1	2	22	63	13	1
nádej*	0	10	31	53	7	0
nadšenie*	0	2	16	72	10	0
naplnenie*	4	12	18	60	5	1
obdiv*	0	9	31	55	5	1
pobavenie*	0	2	6	80	12	1
potešenie*	0	3	15	70	11	1
priateľstvo*	0	4	10	69	17	1
prekvapenie*	0	2	24	59	15	0
radosť**	0	1	12	74	13	0
rozhodnosť**	0	9	17	69	6	0
slasť**	5	3	18	62	11	1
spolupatričnosť*	1	4	20	68	6	0
spokojnosť*	0	4	21	70	5	0
sympatie*	0	6	31	58	6	0
šťastie*	1	1	13	73	13	0
tešenie sa*	0	1	8	69	20	1
túžba*	0	10	33	50	8	0
údiv*	0	10	23	61	6	0
úľava*	0	8	26	58	8	0
uvoľnenie*	1	9	21	67	3	0
vášeň*	2	2	24	61	10	1
vzrušenie*	1	4	28	56	10	0
zadosťučinenie*	1	8	24	66	1	0
záujem*	0	3	25	64	8	0
zamilovanosť**	5	6	31	44	12	2
zvedavosť**	0	3	24	59	13	1
agresia	8	15	29	33	15	1
antipatia	1	15	37	43	4	0
bezmocnosť	1	28	34	27	8	1
bezradnosť	0	25	35	33	6	0
bolesť	0	18	35	38	8	0
depresia	10	22	41	22	5	0
hrôza	5	9	33	42	10	0
faloš	10	33	28	26	1	1

Regulační strategie	Ešte som neprežil/-a	Neprejavím nič	Prejavím menej, než cítim	Prejavím presne to, čo cítim	Prejavím viac, než cítim	MD
Emoce						
frustrácia	9	19	40	26	5	0
lenivosť	0	11	16	59	13	1
ľútosť*	0	9	27	57	6	1
melanchólia	3	22	34	37	3	0
napätie	0	13	42	38	8	0
hnev	0	3	30	51	16	0
neistota	0	15	50	33	2	0
nenávisť	6	21	39	29	6	0
nespokojnosť	0	7	33	53	7	0
nevrlosť	8	20	27	35	8	1
nezáujem	0	20	31	44	4	0
nuda	3	13	24	53	8	0
ohrozenie	5	18	41	26	10	0
opustenosť	9	28	34	24	4	1
pohrdanie	10	26	31	28	3	1
poníženosť	6	31	46	14	4	0
prázdnota	7	39	31	21	1	1
pýcha	7	27	34	24	7	1
rozhorčenie	1	10	33	47	9	0
sebaľútosť	9	38	28	19	6	1
smútok	0	13	49	34	4	0
starosť	0	13	39	36	12	1
strach	0	24	40	28	8	0
stres	0	13	43	40	4	0
šialenosť	21	17	17	35	11	0
trápnosť	2	27	44	22	5	0
úľak	10	10	34	38	8	0
únava	0	7	26	53	15	0
úzkosť	3	31	41	20	4	0
vina	1	13	36	44	5	1
závisť	4	57	31	8	0	0
sklamanie	0	19	44	32	4	1
zlosť	0	9	22	49	20	0
zmar	11	17	37	33	1	1
zmätenosť	1	16	44	34	4	0
znechutenie	0	11	40	44	6	0
zúfalstvo	2	22	44	28	3	1
zúrivosť	6	13	24	44	13	0
žiaľ	0	17	42	36	4	0
žiarlivosť	3	19	33	33	10	1

Poznámka: Dosažené četnosti jsou uvedeny v procentech. Vzhledem k zaokrouhlování mohou sumy dosahovat jiných hodnot než 100 %. Preferovaná strategie u jednotlivých emocí vyznačena tučně.
*Označuje emoce s pozitivní valencí. MD – chybějící data v procentech.

Copyright of Ceskoslovenska Psychologie is the property of Institute of Psychology of the Academy of Sciences and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.